

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

خلاصه تحولات بازار کار ایران

(در سال ۱۳۹۸)

معاونت توسعه کار آفرینی و اشتغال

فروردین ماه ۱۳۹۹

اللَّهُمَّ

الْحَمْدُ

فهرست

مقدمه | ۴

۱. نقشه کلی بازار کار | ۵

۲. توصیف آماری کلان | ۶

جمعیت فعال و نرخ مشارکت | ۶

جمعیت شاغل و فاصل اشتغال ایجاد شده | ۸

نرخ بیکاری | ۱۰

تمولات بازار کار منطقه ای (از بعد شهری-روستایی) | ۱۱

تمولات بازار کار منطقه ای (از بعد استانی) | ۱۳

۳. دستاوردهای برنامه های اشتغال و مقایسه با نتایج

طرح نیروی کار | ۱۸

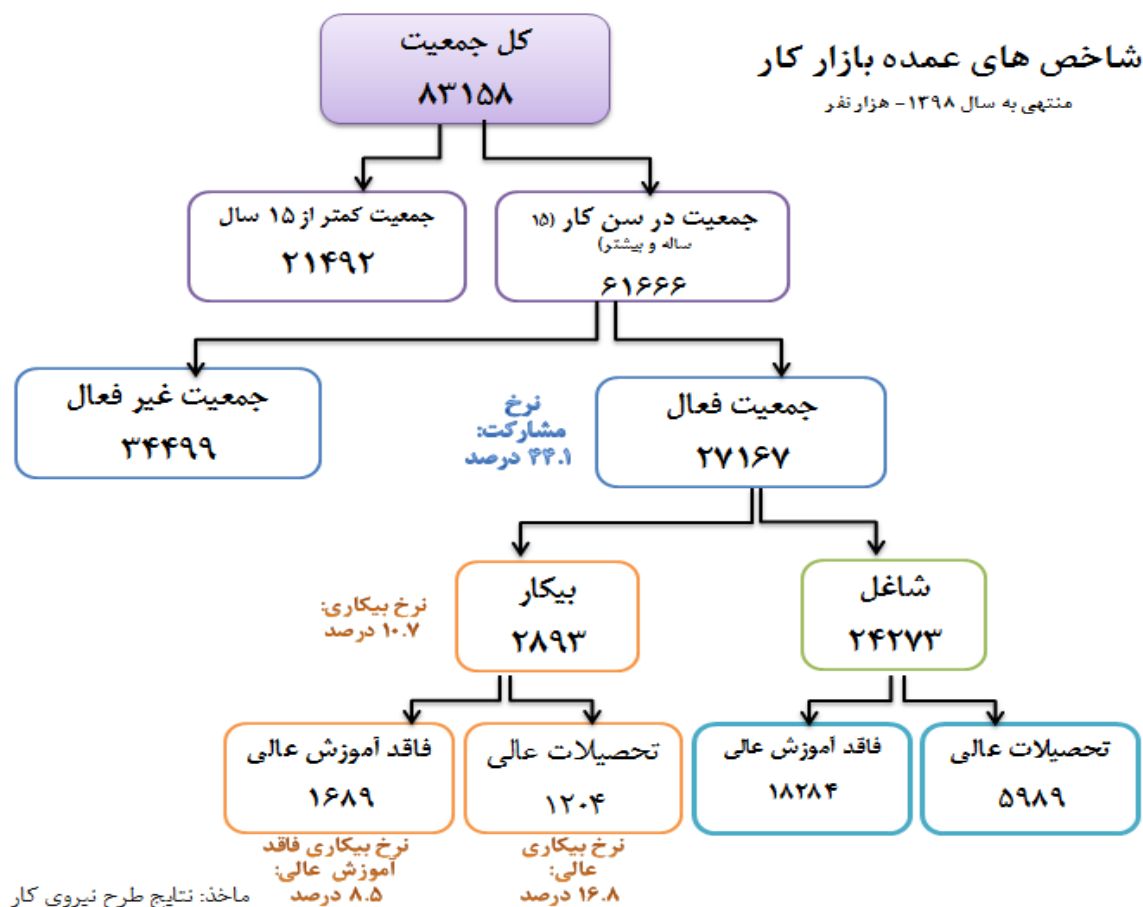
۴. جمع بندی کلی | ۲۰

مقدمه

همواره رصد و پایش برنامه‌ها و اقدامات اشتغال در اقتصاد ایران یکی از موضوعات کلیدی سیاست‌گذاری می‌باشد. چگونگی نمود عینی این برنامه‌ها و اقدامات در سطح جامعه، از طرق مختلف قابل ارزیابی می‌باشد. یکی از این روش‌ها، استفاده از داده‌های نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران و تحلیل آن‌ها می‌باشد که بطور نسبی می‌تواند بخشی از قضاوت‌ها را در برگیرد. گزارش زیر بر اساس متوسط‌گیری از آخرین نتایج فصلی طرح آمارگیری مذکور در سال ۱۳۹۸ تهیه شده است. نکته حائز اهمیت آن که بر اساس اعلام مرکز آمار ایران، طرح مذکور مربوط به نمونه‌گیری در اواسط بهمن ماه ۱۳۹۸ بوده که متأثر از شرایط شیوع بیماری کرونا در کشور نبوده است. از این‌رو، نتایج طرح با شواهد موجود در اقتصاد ایران در ماه پایانی سال که مصادف با شیوع بیماری کرونا است همخوانی ندارد. این گزارش مختصر، بنا دارد تنها به بخش کوچکی از تحولات بازار کار ایران در سال ۱۳۹۸ بپردازد که در ذیل بدان پرداخته خواهد شد.

۱. نقشه کلی بازار کار

○ نقشه کلی بازار کار کشور در سال ۱۳۹۸ به ترتیب زیر است.

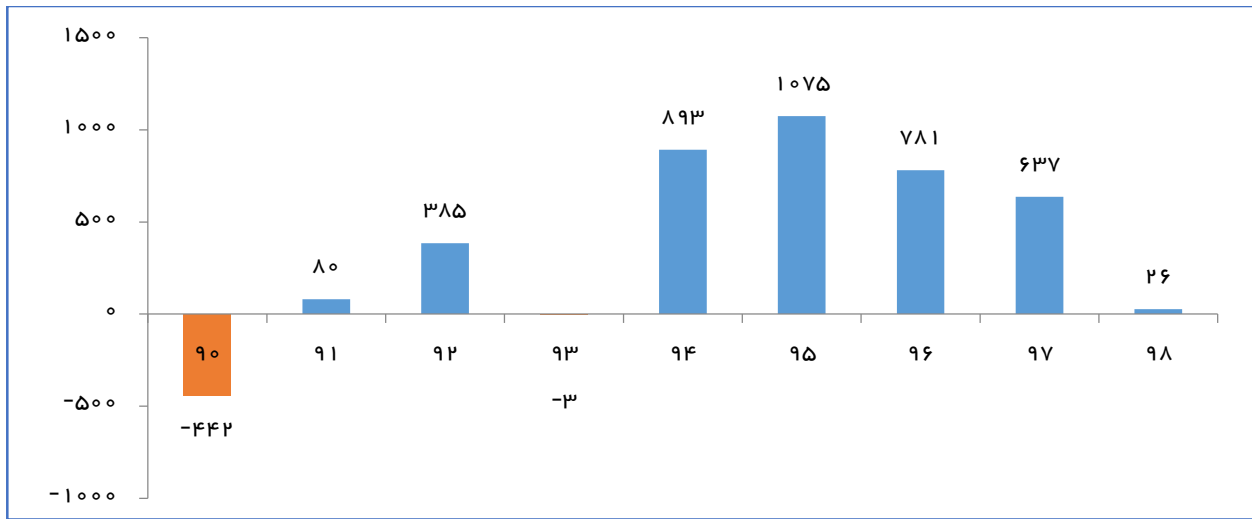

۲. توصیف آماری کلان

➤ جمعیت فعال و مشارکت در کار

○ جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر ایران به عنوان جمعیت واقع در سن کار در سال ۱۳۹۸ به ۶.۶۱ میلیون نفر (بیش از ۷۴ درصد از کل جمعیت کشور) رسیده است که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل تقریباً ۱ درصد رشد داشته است. در این دوره، **جمعیت فعال نیز به ۲۷,۱ میلیون نفر** رسیده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل **۲۶ هزار نفر افزایش** یافته است. بنابراین، یکی از مشخصه های بارز بازار کار در سال ۱۳۹۸، افت شدید ورودی به بازار کار و یا تمایل کمتر جمعیت در سن کار برای مشارکت در فعالیتهای اقتصادی است. همان طوری که از نمودار زیر ملاحظه می شود، در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۲ که مصادف با تحریم های دور اول ایران است، عرضه جدید نیروی کار در سطح بسیار پایینی قرار داشته است و اکنون در دور دوم تحریم ها دوباره کاهش فشار عرضه نیروی کار رخ داده است. گفتنی است، کاهش عرضه جدید نیروی کار در دو سال اخیر تحت تاثیر منفی شدن رشد اقتصادی و کاهش ایجاد اشتغال و در نتیجه مایوس شدن جوانان و زنان در پیدا کردن شغل است. خاطر نشان می سازد، زنان و جوانان به واسطه این که عمدتاً مسئول تامین معیشت خانواده نیستند زودتر از بازار کار خارج می شوند و با ایجاد رونق در اقتصاد مجدداً وارد بازار کار می شوند، اگرچه ممکن است بخشی از آنها انگیزه ورود مجدد به بازار کار را از دست دهند.

نمودار (۱) خالص عرضه جدید نیروی کار طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸

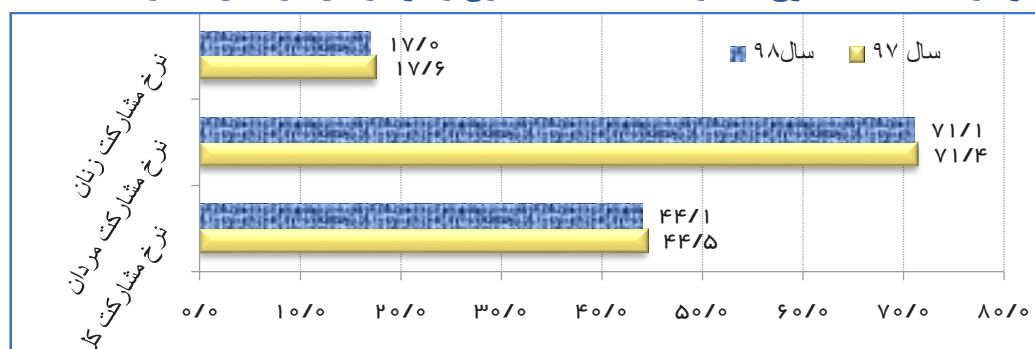
○ بر این اساس، نرخ مشارکت نیروی کار جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر، از ۴۴,۵ درصد در سال ۱۳۹۷ به ۴۴,۱ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل به میزان ۰,۴ واحد درصد کاهش یافته است و کاهش فشار عرضه را تایید می‌کند. **مطلب در خور تامل آن که، کاهش نرخ مشارکت نیروی کار در ۱۰ استان کشور نه تنها کاهش نیافته بلکه افزایش نیز داشته است** که شناسایی دلایل آن نیاز به اطلاعات تفصیلی برای بررسی بیشتر دارد. **مطلب دیگر آن که، کاهش نرخ مشارکت در هر دو منطقه شهری و روستایی اتفاق افتاده است، اگرچه کاهش مذکور در مناطق روستایی ملایم تر بوده است.**

○ نرخ مشارکت اقتصادی زنان ۱۵ ساله و بیشتر در یکسال گذشته، ۰,۶ واحد درصد کاهش یافته است که ناشی از رکود اقتصادی و مایوس شدن زنان در پیدا کردن شغل و نتیجتاً باعث خروج آنها از بازار کار شده است. در این دوره، **جمعیت فعال این گروه نیز به ۵,۲ میلیون نفر رسیده است** که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۱۷ هزار نفر کاهش یافته است. با توجه به این که زنان عمدتاً وظیفه تامین معیشت را بعهده ندارند و گزینه جایگزین کار در

منزل را دارند، لذا در صورت نامساعد شدن وضعیت بازار کار، سریعتر از بازار کار خارج می شوند.

○ اگرچه در سال‌های اخیر نرخ مشارکت (غیر از سال ۱۳۹۸) افزایش یافته است اما در مقابل، کماکان جمعیت غیرفعال حجم بالایی از جمعیت در سن کار کشور را تشکیل می‌دهد بطوری‌که در سال ۱۳۹۸ بیش از ۵۶ درصد جمعیت در سن کار کشور تمایل به مشارکت اقتصادی ندارند. بدیهی است این موضوع تاثیر مضاعفی در بار تکفل اقتصادی افراد شاغل کشور به‌مراه خواهد داشت.

نمودار (۲) مقایسه نرخ مشارکت به تفکیک زن و مرد و کل در سال ۹۷ و ۹۸

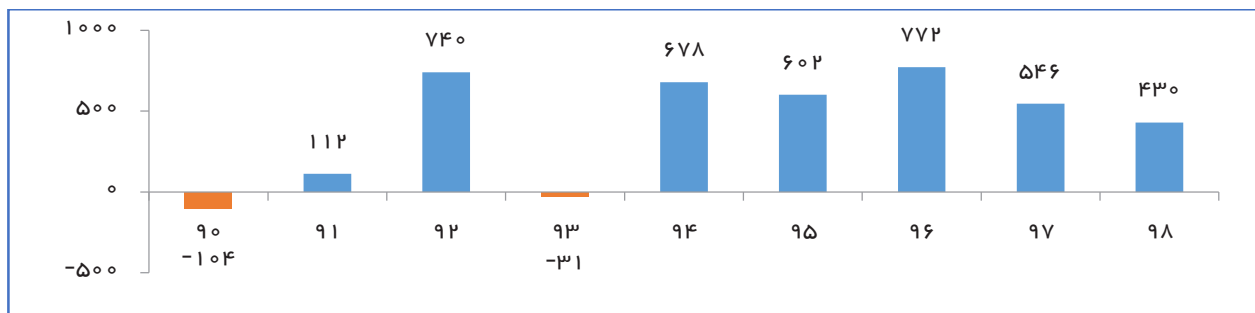

➤ جمعیت شاغل و فرصت‌های شغلی (جدید)

○ جمعیت شاغل، از ۲۳،۸۴ میلیون نفر در سال ۱۳۹۷ به ۲۴،۲۷ میلیون نفر در سال ۱۳۹۸ رسیده است. به‌عبارت دیگر، در طی یکسال گذشته، به میزان ۴۳۰ هزار نفر به تعداد شاغلین کشور افزوده شده است که نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۷ حدود ۱۱۶ هزار نفر کمتر است. مطالعات انجام شده نشانگر آن است که بخش عمده اشتغال ایجاد شده در سال‌های اخیر فاقد حمایت بیمه‌ای بوده‌اند و عمدتاً متعلق به خوداشتغالی و یا بنگاه‌های خرد و کوچک هستند و بالطبع از پایداری کافی برخوردار نیستند و در صورت وقوع شوک مانند بیماری کرونا، تعداد زیادی از شاغلان بیکار شده و

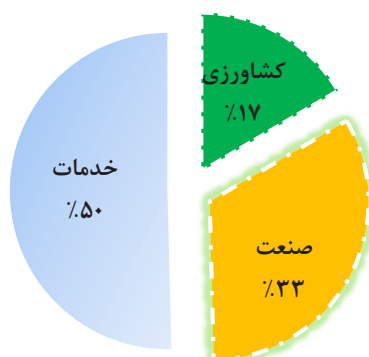
چون دارای حمایت بیمه ای نیستند شناسایی آنها به منظور حمایت مشکل بوده و از این مسئله آسیب جدی می بینند. شاخص نسبت اشتغال به عنوان شاخصی از اشتغالزایی که از تقسیم تعداد شاغلان بر جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر بدست می آید از حدود ۳۹,۱ درصد به ۳۹,۴ درصد افزایش یافته که حاکی از بهبود عملکرد اشتغالزایی در کشور است ولی باید توجه نمود که صرفاً به کمیت اشتغالزایی توجه دارد. بررسی شاخص نسبت اشتغال در استانها نشان می دهد طی یکسال گذشته، این شاخص در ۲ استان بدون تغییر و در ۱۲ استان کشور کاهش و در ۱۷ استان افزایش یافته است و نشانگر آن است که عملکرد اشتغالزایی در مناطق مختلف متفاوت بوده است که حاکی از نامناسب بودن برنامه های اشتغال ملی برای برخی از استان ها است.

نمودار (۳) خالص اشتغال ایجاد شده طی سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸

○ بررسی اشتغال به تفکیک بخش های عمده اقتصادی نشان می دهد، از کل خالص اشتغال ایجاد شده به میزان ۴۳۰ هزار نفر، ۷۱ هزار نفر در بخش کشاورزی، ۱۴۳ هزار نفر در بخش صنعت و ۲۱۸ هزار نفر در بخش خدمات ایجاد شده است. انتظار می رود اشتغال ایجاد شده در بخش صنعت عمدتاً مربوط به صنوف تولیدی باشد که از نوع بنگاه های خرد و کوچک هستند. بنابراین، بخش خدمات مهمترین بخش در ایجاد اشتغال بوده است که مورد انتظار نیز می باشد.

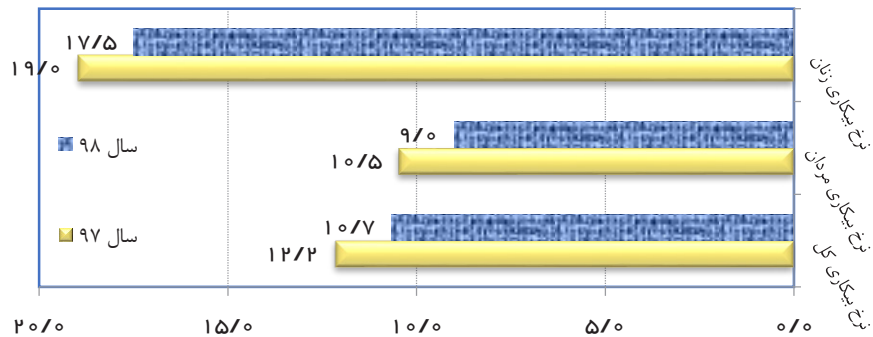
نمودار (۴) سهم بخش‌های اقتصادی از خالص اشتغال ایجاد شده در سال ۱۳۹۸

➤ نرخ بیکاری و جمعیت بیکار

○ نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر از ۱۲,۲ درصد در سال ۱۳۹۷ به ۱۰,۷ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. به عبارت دیگر، تعداد بیکاران از ۳,۲۹ میلیون نفر به ۲,۸ میلیون نفر رسیده است و تعداد بیکاران ۱۵ ساله و بیشتر طی یکسال گذشته منتهی به سال ۱۳۹۸ به میزان ۴۰۵ هزار نفر کاهش یافته است. گفتنی است، در شش استان کشور نرخ بیکاری افزایش یافته است و بدین ترتیب الگوی یکسانی برای تغییرات نرخ بیکاری بین استانها وجود ندارد. مطلب دیگر آن که، کاهش تعداد بیکاران در سطح ملی ناشی از دو عامل ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و کاهش فشار عرضه در بازار کار و خروج بخشی از جویندگان کار از بازار کار است.

نمودار (۵) مقایسه نرخ بیکاری به تفکیک زن و مرد و کل طی سال ۹۷ و ۹۸

○ نکته قابل توجه دیگر آن که نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله از ۲۷,۷ به ۲۶ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. همچنین **نرخ بیکاری فارغ-التحصیلان دانشگاهی از ۱۸,۳ به ۱۶,۸ درصد رسیده** است که یکی از دلایل آن افزایش اشتغال حدود ۲۹۷ هزار نفری برای این دسته از نیروی کار است.

○

نمودار (۶) مقایسه نرخ بیکاری کل، جوانان و فارغ التحصیلان طی یکسال منتهی به سال ۱۳۹۸

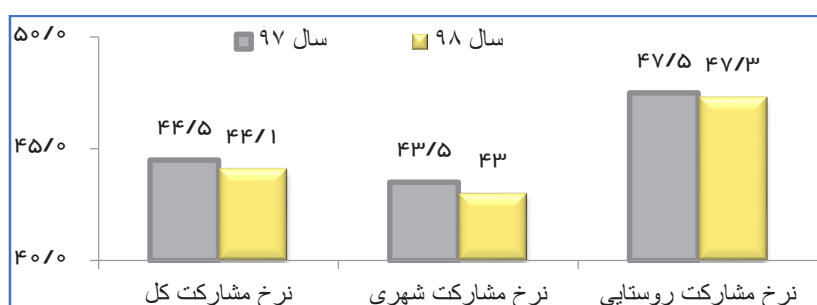

➤ تحولات بازار کار منطقه‌ای (شهری-روستایی)

○ نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در مناطق روستایی طی یکسال گذشته از ۴۷,۵ درصد به ۴۷,۳ درصد و جمعیت فعال حدود ۷۳ هزار نفر کاهش یافته است. در مناطق شهری، نرخ مشارکت از ۴۳,۵ درصد به ۴۳ درصد کاهش یافته و جمعیت فعال حدود ۹۸ هزار نفر افزایش یافته است.

اگرچه کاهش نرخ مشارکت در مناطق روستایی اندکی کمتر (ملایم تر) از شهری است، ولی کاهش جمعیت فعال در مناطق روستایی به دلیل کاهش جمعیت واقع در سن کار بواسطه مهاجرت به شهرها است.

نمودار (۷) مقایسه نرخ مشارکت به تفکیک مناطق طی سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

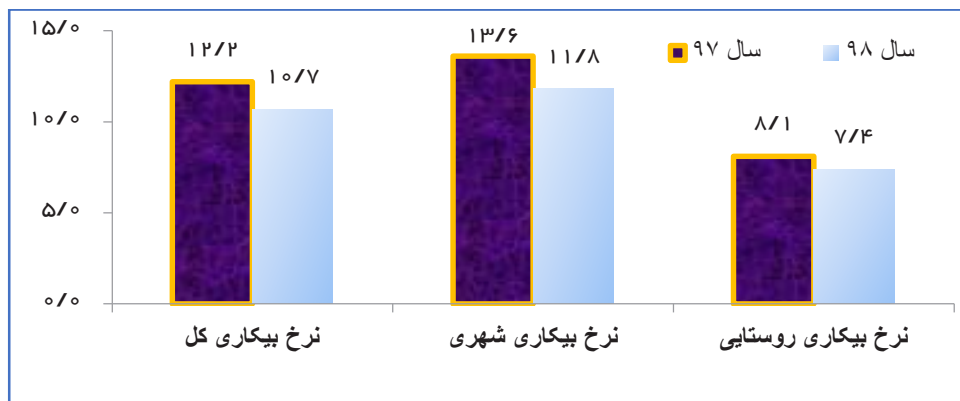

○ جمعیت شاغل در مناطق روستایی طی یک سال گذشته حدود ۱۸ هزار نفر کاهش یافته است، در حالی که در مناطق شهری حدود ۴۴۸ هزار نفر افزایش یافته است. کاهش اشتغال در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۸ در حالی رخ داده است که در سال ۱۳۹۷ با افزایش اشتغال مواجه بوده است. شاید یکی از دلایل آن، کند شدن سرعت اجرای قانون اشتغال روستایی و عشایری و سایر طرح‌های مشابه در مناطق روستایی و یا از بین رفتن اشتغال ایجاد شده سال ۱۳۹۷ در سال ۱۳۹۸ باشد که با توجه به ناپایداری اشتغال ایجاد شده در مناطق روستایی دور از انتظار نیست. گفتنی است، عمده اشتغال ایجاد شده در سال ۱۳۹۷ فاقد حمایت بیمه ای بوده است و عمده اشتغال ایجاد شده ماهیت خوداشتغالی و مشاغل خرد داشته است که معمولاً ناپایدار است.

○ نرخ بیکاری در مناطق روستایی، از ۸,۱ درصد به ۷,۴ درصد و تعداد بیکاران ۵۴ هزار نفر کاهش یافته است. با توجه به کاهش اشتغال در مناطق روستایی، کاهش تعداد بیکاران روستایی صرفاً بواسطه خروج بیکاران از بازار کار است و ریشه در سیاست‌های فعال بازار کار ندارد. در مناطق

شهری، نرخ بیکاری از ۱۳,۶ درصد به ۱۱,۸ درصد و تعداد بیکاران حدود ۳۵۰ هزار نفر کاهش یافته است که با توجه به افزایش ۴۴۸ هزار نفری شاغلان در مناطق شهری، می توان مطرح نمود بخش قابل توجهی از کاهش تعداد بیکاران به دلیل اجرای سیاست های فعال بازار کار بوده است.

نمودار (۸) مقایسه نرخ بیکاری به تفکیک مناطق طی سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

○ به نظر می رسد با توجه با انتشار نتایج گزارش طرح آمارگیری نیروی کار و کاهش دوباره نرخ بیکاری در سال گذشته، از سویی این فرضیه مطرح می شود که این کاهش به دلیل دلسرد شدن نیروی کار از پیدا کردن کار و خروج آن ها از بازار، رخ داده است، هرچند که با توجه به وضعیت معیشتی جامعه و نیاز افراد به شغل و همچنین افزایش نرخ مشارکت در استان کشور، موضوع قابل تامل و نیاز به بررسی بیشتر دارد که پس از انتشار نتایج تفصیلی طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار خواهد گرفت. گفتنی است، اگر کاهش نرخ مشارکت نیروی کار برای جوانان و زنان عمدتاً رخ داده باشد، کاهش نرخ مشارکت کل نیروی کار می تواند قابل توجیه باشد.

➤ تحولات بازار کار منطقه ای (استانی)

○ بررسی نرخ مشارکت به تفکیک مناطق نشان می دهد طی یکسال گذشته، نرخ مشارکت در ۱۰ استان کشور، افزایش داشته و در مابقی استان ها روندی

کاهش را تجربه کرده است. نرخ مشارکت استان زنجان با ۲,۴ درصد افزایش نسبت به سال گذشته به ۴۹,۱ درصد رسیده و بعد از آن استان هرمزگان با ۳,۶ درصد افزایش نسبت به سال گذشته به ۴۸,۷ درصد رسیده و به ترتیب بالاترین نرخ مشارکت کشور را از آن خود کرده‌اند. در مقابل، استان‌های سیستان و بلوچستان و مرکزی پایین‌ترین نرخ مشارکت در میان ۳۱ استان را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین دامنه تغییرات (اختلاف کمترین و بیشترین نرخ مشارکت) نرخ مشارکت در بین استان‌ها به میزان ۱۲,۲ درصد می‌باشد که نسبت به سال گذشته ۰,۱ واحد درصد کاهش یافته است که تغییر محسوسی را نشان نمی‌دهد.

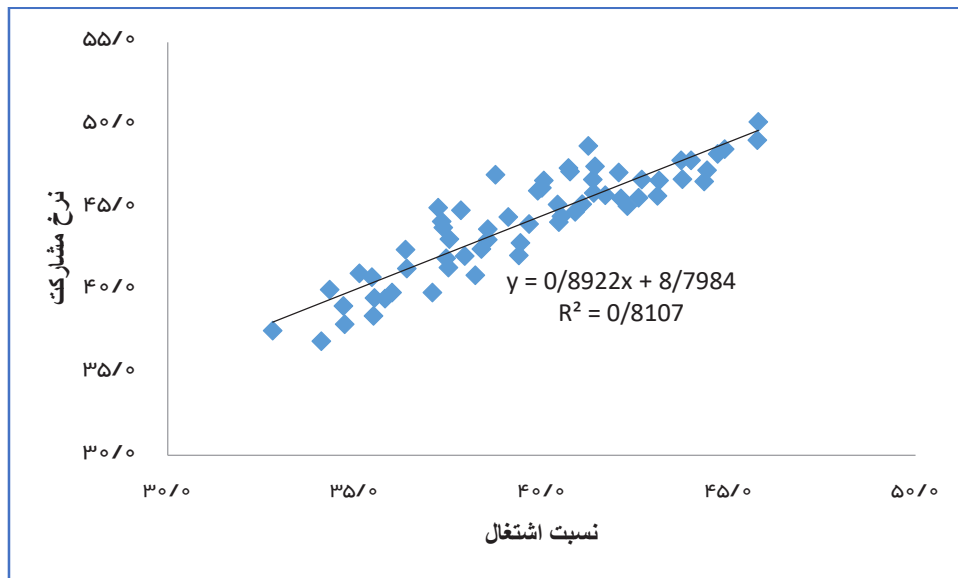
نمودار (۹) - نرخ مشارکت نیروی کار به تفکیک استانها در سال ۱۳۹۸

در نمودار زیر بر اساس آمارهای نرخ مشارکت نیروی کار و نسبت اشتغال استانها در سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، رابطه بین دو متغیر مذکور نمایش داده شده است. همان طوری که از نمودار ملاحظه می‌شود، رابطه مستقیم و قوی بین نسبت اشتغال و نرخ مشارکت نیروی کار وجود دارد، یعنی با افزایش ایجاد فرصت‌های شغلی و ارتقای نسبت اشتغال، امید به پیدا کردن شغل بیشتر شده و نرخ مشارکت نیروی کار افزایش می‌یابد. بنابراین، آنچه باعث تشویق جوانان و زنان به ورود به بازار کار می‌شود، ایجاد اشتغال در کشور

است. بر این اساس، در دوره های رونق که ایجاد اشتغال بیشتر می شود، نرخ مشارکت نیروی کار هم افزایش می یابد و در دوران رکود اقتصادی بر عکس.

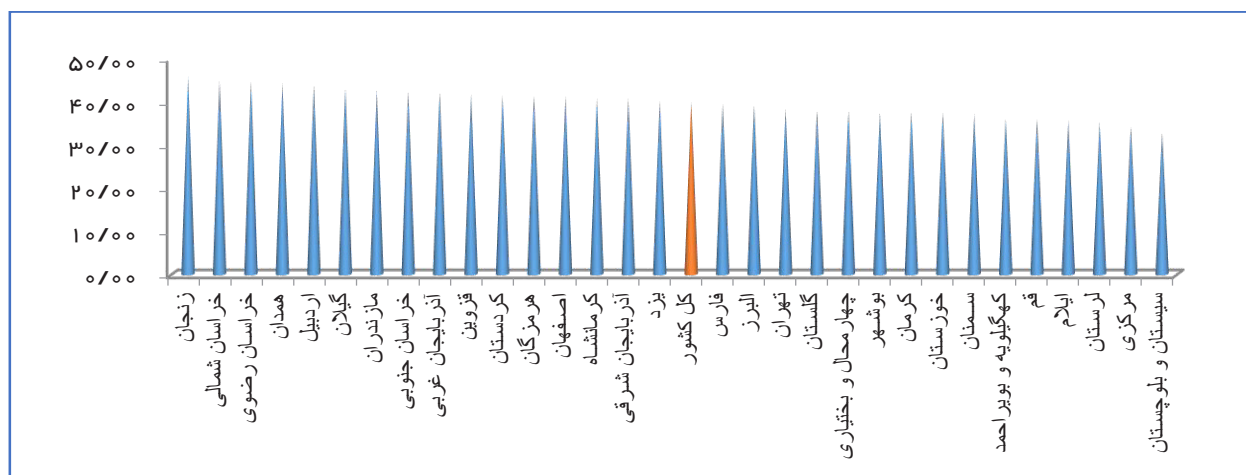
نمودار (۱۰)-رابطه بین نرخ مشارکت نیروی کار و شاخص نسبت اشتغال در استان های کشور

○ بررسی شاخص نسبت اشتغال به عنوان شاخصی از اشتغال زایی در استان ها نشان می دهد طی یکسال گذشته، این شاخص در ۲ استان بدون تغییر، در ۱۲ استان کشور کاهش و در ۱۷ استان روندی افزایشی را تجربه کرده است. بیشترین افزایش نسبت اشتغال به ترتیب مربوط به استان های البرز، آذربایجان غربی، زنجان و کرمانشاه بوده که بیش از ۲ واحد درصد افزایش و بیشترین کاهش نسبت اشتغال، مربوط به برخی از استان های سیل زده کشور و سایر مناطق از جمله استان های گلستان، کرمان، فارس، سیستان و بلوچستان، سمنان، خراسان شمالی، بوشهر و .. که بیش از یک واحد درصد کاهش یافته است. همچنین، نابرابری منطقه ای بازار کار از بعد نسبت اشتغال افزایش یافته است، به گونه ای که اختلاف حداکثر و حداقل نسبت اشتغال استان ها در سال ۱۳۹۷ که در حدود ۱۱.۵ درصد بوده به حدود ۱۳ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده است. دلیل این مسئله، عدم اجرای

سیاست های منطقه ای بازار کار بصورت جامع است که در نتیجه آن نسبت اشتغال در منطقه محروم و مرزی سیستان و بلوچستان و یا استان سیل زده گلستان کاهش یافته است. توجه کافی در تخصیص منابع به استان کرمانشاه (بوئیژه از محل اعتبارات قانون اشتغال روستایی و عشایری) در سال های ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بواسطه زلزله رخ داده در سال ۱۳۹۶ باعث شد نسبت اشتغال در استان کرمانشاه افزایش قابل ملاحظه ای داشته باشد. بطور کلی، اجرای برنامه های اشتغال ملی در سطح استانی ممکن است متناسب با مقتضیات برخی از استانها نباشد و اثربخشی لازم را نداشته باشد. با توجه به این که اجرای تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۳۹۸ دستگاه محور بوده است و استانها نقش مهم و موثری در انتخاب برنامه ها و اجرای آن متناسب با مقتضیات و مزیت های استان خود نداشته اند و از طرف دیگر، مشوق های موثر و کارآمد برای تشویق سرمایه گذاری در مناطق محروم وجود ندارد، لذا افزایش نابرابری های منطقه ای اشتغال دور از انتظار نیست.

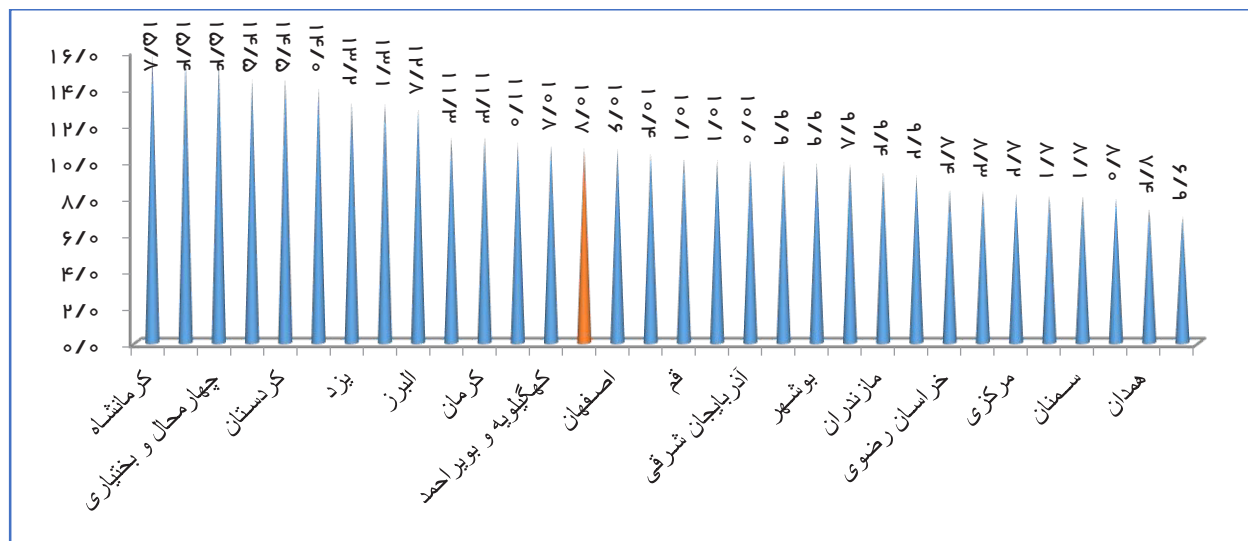
نمودار (۱۱) - شاخص نسبت اشتغال استانها در سال ۱۳۹۸

○ بررسی نرخ بیکاری به تفکیک مناطق نشان می‌دهد طی یکسال گذشته، **نرخ بیکاری در ۲۵ استان کشور، کاهش داشته و در ۶ استان روندی افزایشی را تجربه کرده است.** البته استان‌های آذربایجان غربی، اصفهان،

کرمانشاه و سیستان و بلوچستان بیشترین کاهش نرخ بیکاری به ترتیب (۳,۵) و (۳,۱)، (۳) و (۲,۵) درصد را دارا می‌باشند. گفتنی است، کاهش نرخ بیکاری ضرورتاً بیانگر بهبود وضعیت بازار کار نیست، زیرا ممکن است کاهش نرخ بیکاری در اثر کاهش نرخ مشارکت و خروج جوانان از بازار کار باشد. به عنوان مثال، **کاهش نرخ بیکاری استان سیستان و بلوچستان مطلوب ارزیابی نمی‌شود چون همراه با کاهش نسبت اشتغال است.** یافته دیگر آن که، نابرابری منطقه‌ای بازار کار از بعد نرخ بیکاری کاهش یافته است، به گونه ای که **اختلاف حداکثر و حداقل نرخ بیکاری استان‌ها که در سال ۱۳۹۷ در حدود ۱۱,۶ درصد بوده در سال ۱۳۹۸ به ۸,۹ درصد** رسیده است. شواهد آماری نشان می‌دهد معمولاً با کاهش نرخ بیکاری کل کشور، دامنه تغییرات نرخ بیکاری بین استانها کاهش می‌یابد که این موضوع در سال ۱۳۹۸ نیز مصداق دارد.

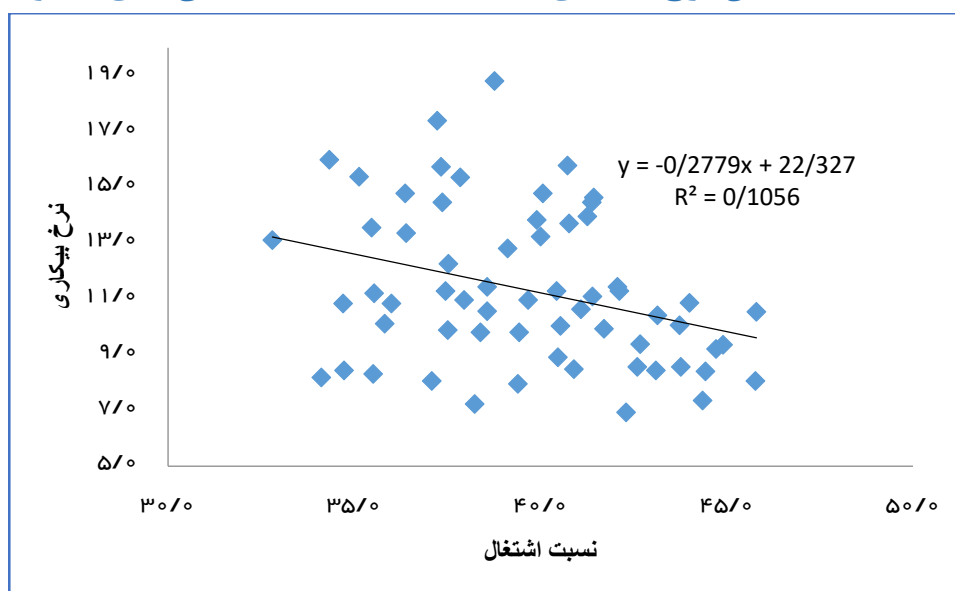
نمودار (۱۲) میزان نرخ بیکاری به تفکیک استان در سال ۱۳۹۸

در نمودار (۱۳) رابطه بین نرخ بیکاری و نسبت اشتغال با استفاده از داده های آماری سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ استانها نمایش داده شده است. همانطوری که از نمودار مشاهده می‌شود، رابطه معکوسی بین نرخ بیکاری و

نسبت اشتغال وجود دارد، ولی این رابطه خیلی قوی نیست، زیرا نرخ بیکاری علاوه بر ایجاد اشتغال، تحت تاثیر طرف عرضه بازار کار نیز است، یعنی تغییرات در تصمیمات افراد برای حضور و یا عدم حضور در بازار کار نیز بر نرخ بیکاری تاثیر می گذارد. بنابراین، عواملی که باعث تغییر تصمیم افراد برای حضور در بازار کار می شود؛ تاثیر بمراتب قویتری بر نرخ بیکاری در مقایسه با نسبت اشتغال دارد.

نمودار (۱۳) - رابطه بین نرخ بیکاری و نسبت اشتغال در استان های کشور

۳. دستاوردهای برنامه های اشتغال و مقایسه با نتایج طرح نیروی کار

○ در سال گذشته، در راستای اجرای تبصره (۱۸) قانون بودجه و همچنین قانون ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری، برنامه های اشتغال با رویکرد تثبیت اشتغال و ایجاد فرصت های شغلی جدید عملیاتی گردید. علی رغم آن که اقتصاد ایران با موانع مختلفی در بحث تحریم های اقتصادی مواجه بوده و رشد اقتصادی کشور طی ۹ ماهه

ابتدای ۱۳۹۸ بدون احتساب نفت صفر بوده است، وزارت کار و رفاه اجتماعی با همکاری و مشارکت دستگاه های اجرایی و نهاد های حمایتی، با اجرای برنامه های متعدد و متنوع از جمله حمایت از توسعه کسب و کارهای اشتغالزا در بخش های مختلف اقتصادی در مناطق شهری و روستایی، اجرای برنامه های فعال بازار کار برای اشتغال پذیری افراد بیکار به ویژه جوانان و فارغ التحصیلان دانشگاهی، اعمال مشوق هایی به کارفرمایان بنگاه های اقتصادی برای جذب نیروی کار جدید، حمایت از مشاغل خرد اقشار خاص و آسیب پذیر و... زمینه ایجاد بیش از ۳۴۵,۳ هزار فرصت جدید شغلی را طی ۹ ماهه سال ۱۳۹۸ فراهم نموده است.

○ حال با توجه به نتایج داده های مرکز آمار ایران، مبنی بر ایجاد ۴۳۰ هزار فرصت شغلی خالص، برآورد می شود حدود ۱۰۳۰ هزار فرصت شغلی جدید در اقتصاد ایجاد شده باشد و با عنایت به این که در طی یک سال اخیر بیش از ۳۴۵,۳ هزار فرصت جدید شغلی در طی ۹ ماهه سال ۱۳۹۸ از طریق اقدامات و برنامه های اشتغال زایی دولت و نهادهای حمایتی (و با لحاظ تفاوت زمانی) ایجاد شده است، لذا می توان گفت که **بخش قابل ملاحظه ای از ایجاد اشتغال جدید از طریق اقدامات و برنامه های اشتغال زایی و نهادهای حمایتی صورت گرفته است و از این بعد، می تواند درخور توجه باشد.**

جدول (۱) خلاصه عملکرد ایجاد فرصت های شغلی طی ۹ ماهه سال ۱۳۹۸

سال	محورهای برنامه	میزان فرصت های شغلی جدید - هزار نفر	سهم هر محور از کل فرصت های شغل سال - درصد
عملکرد سال ۱۳۹۸ (براساس اطلاعات جمع آوری شده)	برنامه های توسعه کسب و کار در مناطق شهری و روستایی	۲۱۷,۲	۶۲,۹
	برنامه های فعال بازار کار	۳۶,۸	۱۰,۷
	اشتغال حمایتی و خرد	۵۴,۶	۱۵,۸
	سایر محورها	۳۶,۷	۱۰,۶
جمع	جمع	۳۴۵,۳	۱۰۰

۴. جمع بندی کلی

○ بر اساس نتایج طرح آمارگیری نیروی کار، طی یکسال گذشته، نرخ مشارکت نیروی کار جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر نسبت به مدت مشابه سال قبل آن به میزان ۰,۳ واحد درصد کاهش یافته است. در نتیجه کاهش نرخ مشارکت، صرفاً ۲۶ هزار نفر، به جمعیت فعال ۱۵ ساله و بیشتر افزوده شده است که بوضوح کاهش فشار عرضه نیروی کار را نشان می دهد و گویای این موضوع است که بخش زیادی از جوانان و زنان از پیدا کردن شغل مایوس شده و از بازار کار خارج شده اند که ارزیابی صحت این فرضیه نیاز به بررسی بیشتر دارد.

○ آنچه که از آمارهای طرح نیروی کار در سال جاری استخراج شده است نشان می دهد **نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر از ۱۲,۲ درصد در سال ۱۳۹۷ به ۱۰,۷ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است**، روند شاخص مذکور برای اقشار خاص از جمله جوانان ۱۵-۲۴ ساله و فارغ-التحصیلان دانشگاهی نیز کاهشی بوده است.

○ در سال گذشته به رغم تشدید تحریم‌های بین‌المللی و کاهش شدید درآمدهای نفتی، **حدود ۴۳۰ هزار فرصت شغلی بطور خالص ایجاد شده است که به رغم عدم رشد تولید غیر نفتی، موفقیت نسبی برای کشور است.** گفتنی است، بخش قابل ملاحظه‌ای از اشتغال ایجاد شده در شرایط فقدان رشد اقتصادی به دلیل اجرای برنامه‌های اشتغال دولت بوده است. مطلب دیگر آن که، بخش عمده‌ای از فرصت‌های شغلی ایجاد شده در سال ۱۳۹۸ در بخش خدمات (۵۰ درصد) فراهم شده است که عمدتاً فاقد حمایت بیمه‌ای هستند و از پایداری کافی برخوردار نیستند. اشتغال ایجاد شده در بخش کشاورزی نیز دارای وضعیت مشابهی است و با توجه به این که عمده اشتغال ایجاد شده در فعالیت‌های صنعتی نیز مربوط به بنگاه‌های خرد و کوچک است، لذا فرصت‌های شغلی ایجاد شده ممکن است از کیفیت بالایی برخوردار نباشد. به نظر می‌رسد آسیب ناشی از شیوع ویروس کووید ۱۹ بر کسب و کارها منجر به ایجاد شوک بزرگ بر این بخش از بازار کار کشور در آینده‌ای نزدیک گردد. از این‌رو، برای جلوگیری از تعمیق رکود اقتصادی و ریزش گسترده اشتغال، اتخاذ سیاست‌های افزایش تقاضای کل و بهبود قدرت خرید خانوارها و به تبع آن افزایش خرید کالاهای ایرانی و حفظ و ایجاد اشتغال ناشی از آن، از جانب دولت ضروری می‌باشد. از طرف دیگر، اجرای سیاست‌های یارانه دستمزد و معافیت حق بیمه سهم کارفرما در جهت کاهش هزینه استفاده از نیروی کار برای بنگاه‌ها و کمک به حفظ نیروی کار در کسب و کارها از اهمیت زیادی برخوردار است. همچنین، مدیریت عرضه کل اقتصاد از منظر تقویت تولید، بهبود سرمایه انسانی و مهارت آموزی و بهره‌وری برای کمک به افزایش تاب‌آوری اقتصاد و حفظ بنگاه‌های موجود و صیانت از اشتغال کشور حایز اهمیت است.

○ **مطلب دیگر آن که، کمک به افزایش تولید شرکت‌های تولیدکننده مواد دارویی، بهداشتی و شیمیایی که تقاضای داخلی و خارجی برای**

آن‌ها افزایش یافته است، فرصت مناسبی را برای جبران کاهش اشتغال در فعالیت‌های آسیب دیده از کرونا فراهم می‌کند و حتی در صورت افزایش گسترده در تولید می‌توان با افزایش صادرات به افزایش درآمد ارزی کمیاب کشور نیز کمک نمود (مانند تجربه کشور چین در صادرات تجهیزات پزشکی). همچنین، در شرایط شیوع بیماری کرونا نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی بیشتر می‌شود که می‌توان از این فرصت برای افزایش اشتغال استفاده کرد.

○ در نهایت، فرصت دیگر موجود، **توسعه تجارت الکترونیکی (فروشگاه های اینترنتی) و همچنین گسترش مشاغل عمومی** بویژه برای شاغلان غیر رسمی بیکار شده در زمینه هایی همچون خرید مایحتاج سالمندان و تحویل در منزل آنها می‌تواند به افزایش اشتغال در این حوزه منجر شود.

جدول (۲) شاخص‌های کلیدی بازار کار کشور ایران
(منتهی به سال ۱۳۹۸- بر اساس متوسط‌گیری آمار فصلی)

تغییرات سال ۹۸ به سال ۹۷		(هزار نفر)		شاخص / سال		
سهم تغییرات از کل (مرد و زن) - درصد	متوسط تعداد تغییرات (هزار نفر)	۱۳۹۸	۱۳۹۷			
۱۰۰	۶۶۵	۶۱۶۶۶	۶۱۰۰۱	جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	مرد و زن	
۱۰۰	۲۶	۲۷۱۶۷	۲۷۱۴۱	جمعیت فعال		
۱۰۰	۴۳۰	۲۴۲۷۳	۲۳۸۴۴	جمعیت شاغل		
۶۹	۲۹۷	۵۹۸۹	۵۶۹۳	جمعیت شاغلان فارغ التحصیل دانشگاهی		
۱۰۰	۴۰۵-	۲۸۹۳	۳۲۹۸	جمعیت بیکار		
--	--	۴۴,۱	۴۴,۵	نرخ مشارکت		
--	--	۳۹,۴	۳۹,۱	نسبت اشتغال		
--	--	۱۰,۷	۱۲,۲	نرخ بیکاری		
--	--	۲۶,۰	۲۷,۷	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ سال		
--	--	۱۸,۰	۱۹,۶	نرخ بیکاری جوانان ۱۸-۳۵ سال		
--	--	۲۴,۷	۲۳,۹	سهم شاغلان فارغ التحصیلان دانشگاهی		
--	--	۱۶,۸	۱۸,۳	نرخ بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی		
--	--	۱۰,۰	۱۰,۹	نرخ اشتغال ناقص		
۴۷	۳۱۵	۳۰۸۴۲	۳۰۵۲۷	جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر		مرد
۵۴۷	۱۴۲	۲۱۹۲۸	۲۱۷۸۶	جمعیت فعال		
۱۰۴	۴۴۹	۱۹۹۵۳	۱۹۵۰۴	جمعیت شاغل		
--	۳۰۶-	۱۹۷۵	۲۲۸۲	جمعیت بیکار		

--	--	۷۱,۱	۷۱,۴	نرخ مشارکت		
--	--	۹,۰	۱۰,۵	نرخ بیکاری		
--	--	۲۲,۸	۲۴,۳	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ سال		
--	--	۱۴,۸	۱۶,۳	نرخ بیکاری جوانان ۱۸-۳۵ سال		
--	--	۱۲,۱	۱۳,۱	نرخ بیکاری فارغ التحصیلان		
--	--	۱۰,۹	۱۲,۰	نرخ اشتغال ناقص		
۱۰۴۹۶	۶۹۸۰۱	۱۰۰۲۷۴	۳۰۴۷۳	جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر		زن
--	۱۱۷-	۵۲۳۹	۵۳۵۵	جمعیت فعال		
--	۱۹-	۴۳۲۰	۴۳۳۹	جمعیت شاغل		
--	۹۸-	۹۱۸	۱۰۱۶	جمعیت بیکار		
--	--	۱۷,۰	۱۷,۶	نرخ مشارکت		
--	--	۱۷,۵	۱۹,۰	نرخ بیکاری		
--	--	۳۸,۷	۴۰,۱	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ سال		
--	--	۲۹,۷	۳۱,۶	نرخ بیکاری جوانان ۱۸-۳۵ سال		
--	--	۲۶,۱	۲۸,۲	نرخ بیکاری فارغ التحصیلان		
--	--	۵,۵	۵,۹	نرخ اشتغال ناقص		
۱۷	۷۱	۴۲۹۳	۴۲۲۱	کشاورزی	جمعیت	
۳۳	۱۴۳	۷۷۶۶	۷۶۲۳	صنعت	شاغل	
۵۰	۲۱۸	۱۲۲۱۳	۱۱۹۹۶	خدمات	بخش-	
۱۰۰	۴۳۲	۲۴۲۷۱	۲۳۸۴۰	جمع شاغلین بخش های اقتصادی	های اقتصادی	

جدول (۳) شاخص های کلیدی بازار کار استان در یک نگاه متوسط فصول ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

ردیف	استان	نرخ مشارکت		نرخ بیکاری		نسبت اشتغال		تغییرات سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷		
		۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۷	نسبت اشتغال	نرخ مشارکت	نرخ بیکاری
۱	آذربایجان شرقی	۴۴,۵	۴۴,۰	۱۰,۰	۱۱,۰	۴۰,۵	۳۹,۷	۰,۹	۰,۹-	۰,۵
۲	آذربایجان غربی	۴۵,۶	۴۶,۶	۱۱,۳	۱۴,۸	۴۲,۱	۴۰,۱	۲,۱	۳,۵-	۱,۱-
۳	اردبیل	۴۷,۹	۴۸,۵	۱۰,۱	۹,۴	۴۳,۷	۴۴,۹	۱,۲-	۰,۷	۰,۷-
۴	اصفهان	۴۵,۲	۴۷,۲	۱۰,۶	۱۳,۷	۴۱,۱	۴۰,۸	۰,۳	۳,۱-	۲,۰-
۵	البرز	۴۴,۴	۴۲,۵	۱۲,۸	۱۴,۸	۳۹,۱	۳۶,۴	۲,۷	۲,۰-	۲,۰
۶	ایلام	۳۸,۴	۳۹,۵	۸,۳	۱۱,۲	۳۵,۵	۳۵,۵	۰,۰	۲,۹-	۱,۱-
۷	بوشهر	۴۱,۴	۴۳,۱	۱۰,۶	۱۰,۶	۳۷,۵	۳۸,۶	۱,۱-	۰,۷-	۱,۷-
۸	تهران	۴۲,۵	۴۳,۱	۹,۸	۱۲,۳	۳۸,۴	۳۷,۵	۰,۹	۲,۵-	۰,۶-
۹	چهارمحال و بختیاری	۴۴,۸	۴۵,۰	۱۵,۴	۱۷,۴	۳۷,۸	۳۷,۲	۰,۶	۲,۰-	۰,۱-
۱۰	خراسان جنوبی	۴۵,۱	۴۵,۶	۶,۹	۸,۶	۴۲,۳	۴۲,۶	۰,۳-	۱,۶-	۰,۵-
۱۱	خراسان رضوی	۴۷,۳	۴۷,۹	۸,۴	۱۰,۹	۴۴,۴	۴۴,۰	۰,۴	۲,۵-	۰,۶-
۱۲	خراسان شمالی	۴۸,۲	۵۰,۲	۹,۲	۱۰,۵	۴۴,۷	۴۵,۸	۱,۱-	۱,۳-	۲,۰-
۱۳	خوزستان	۴۳,۸	۴۴,۲	۱۴,۵	۱۵,۷	۳۷,۴	۳۷,۳	۰,۰	۱,۳-	۰,۴-
۱۴	زنجان	۴۹,۱	۴۶,۷	۸,۱	۸,۶	۴۵,۸	۴۳,۸	۲,۰	۰,۵-	۲,۴
۱۵	سمنان	۳۹,۹	۴۰,۹	۸,۱	۷,۲	۳۷,۱	۳۸,۲	۱,۲-	۰,۸	۱,۱-
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۷,۶	۴۰,۰	۱۳,۱	۱۶,۰	۳۲,۸	۳۴,۳	۱,۵-	۲,۹-	۲,۵-
۱۷	فارس	۴۲,۱	۴۴,۱	۸,۰	۸,۹	۳۹,۴	۴۰,۵	۱,۱-	۰,۹-	۲,۰-
۱۸	قزوین	۴۵,۷	۴۵,۹	۹,۹	۱۱,۱	۴۱,۷	۴۱,۴	۰,۳	۱,۲-	۰,۲-
۱۹	قم	۳۹,۵	۳۹,۰	۱۰,۱	۱۰,۸	۳۵,۸	۳۴,۷	۱,۱	۰,۷-	۰,۴
۲۰	کردستان	۴۶,۷	۴۷,۵	۱۴,۵	۱۴,۶	۴۱,۴	۴۱,۴	۰,۱-	۰,۲-	۰,۸-

۱,۱-	۰,۲-	۱,۸-	۳۷,۴	۳۸,۶	۱۱,۳	۱۱,۴	۴۱,۹	۴۳,۷	کرمان	۲۱
۲,۰	۳,۰-	۰,۴	۴۰,۷	۳۸,۸	۱۵,۸	۱۸,۸	۴۷,۴	۴۷,۰	کرمانشاه	۲۲
۰,۴-	۲,۵-	۱,۵-	۳۶,۰	۳۶,۴	۱۰,۸	۱۳,۴	۳۹,۹	۴۱,۳	کهگیلویه و بویر احمد	۲۳
۱,۵-	۱,۲	۰,۸-	۳۸,۰	۳۹,۴	۱۱,۰	۹,۸	۴۲,۱	۴۲,۹	گلستان	۲۴
۱,۱	۱,۰-	۰,۵-	۴۳,۱	۴۲,۱	۱۰,۴	۱۱,۴	۴۶,۶	۴۷,۱	گیلان	۲۵
۰,۳-	۱,۸	۰,۲	۳۵,۱	۳۵,۵	۱۵,۴	۱۳,۶	۴۱,۰	۴۰,۸	لرستان	۲۶
۱,۸	۰,۹	۲,۰	۴۲,۷	۴۰,۹	۹,۴	۸,۵	۴۶,۷	۴۴,۷	مازندران	۲۷
۰,۶-	۰,۳-	۱,۰-	۳۴,۱	۳۴,۷	۸,۲	۸,۴	۳۶,۹	۳۷,۹	مرکزی	۲۸
۰,۸	۲,۷	۳,۶	۴۱,۳	۴۰,۴	۱۴,۰	۱۱,۳	۴۸,۷	۴۵,۲	هرمزگان	۲۹
۱,۳	۱,۱-	۰,۹	۴۴,۴	۴۳,۱	۷,۴	۸,۴	۴۶,۶	۴۵,۷	همدان	۳۰
۰,۱	۰,۶-	۰,۲	۴۰,۰	۳۹,۹	۱۳,۲	۱۳,۸	۴۶,۲	۴۶,۰	یزد	۳۱
۰,۴	۱,۴-	۰,۴-	۳۹,۹	۳۹,۴	۱۰,۷	۱۲,۱	۴۴,۱	۴۴,۵	متوسط کل کشور	۳۲

